

Autoreferat

1. Michał Stefan Kwiatkowski

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/ artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

Praca magisterska: *Wpływ technik narracyjnych na postawy wobec osób chorych na HIV*, napisana pod kierunkiem prof. dra hab. Jerzego Trzebińskiego i obroniona 8.07.2005r. w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej.

Przedmiotem badania była próba weryfikacji hipotez o wpływie narracyjnego rozumienia rzeczywistości na postawy wobec osób chorych na HIV. W badaniu wzięło udział 63 uczniów technikum rolniczego (16-18 lat), losowo przydzielonych do jednego z dwóch warunków eksperymentalnych: grupy z nastawieniem narracyjnym lub kategoryjnym. Nastawienie aktywizowano za pomocą procedury poprzedzania. Osoby badane poznawały szpitalny raport o osobie zakażonej wirusem HIV a następnie wypełniały skale – najpierw mierzącą dystans psychologiczny a następnie postawy wobec osoby zakażonej: emocjonalną i poznawczą. Okazało się, że nie ma istotnych statystycznie różnic, między grupami poprzedzania, w przyjmowaniu postawy i w poczuciu dystansu psychologicznego do osoby chorej. Dopiero dodatkowe analizy wykazały istnienie oczekiwanych zależności, tj. zmiany postaw wobec osób chorych na HIV na pozytywniejsze przy zastosowaniu primingu narracyjnego oraz zmniejszenia dystansu psychologicznego do osób bliskich także po uprzednim poprzedzaniu narracyjnym. Przez wzgląd na niejednoznaczność otrzymanych wyników, temat ten wymaga przeprowadzenia ponownej weryfikacji empirycznej.

Rozprawa doktorska: *Uwarunkowania wyboru kierunku studiów przez uczniów liceów ogólnokształcących*, napisana pod kierunkiem dra hab., prof. APS Janusza Gęśickiego i obroniona 27.05.2009r. w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej.

Przedmiotem badania były motywy, którymi kierują się uczniowie III klas liceów ogólnokształcących przy wyborze kierunku studiów. Interesowało mnie również to, czy wybór

Michał Kwiatkowski

ten był samodzielny, czy w podjęciu decyzji pomagały uczniom osoby trzecie (motywacja wewnętrzna, czy motywacja zewnętrzna – który rodzaj motywacji przeważał). W celu weryfikacji hipotez użyto dwóch testów psychologicznych (Kwestionariusz do Badania Poczucia Kontroli oraz Kwestionariusz Nadziei na Sukces) oraz narzędzia własnej konstrukcji autora. Wyniki pokazały, między innymi, że efekt dziedziczenia zawodów jest słaby (około 7% badanych wybierało kierunki studiów dające możliwość pracy w zawodzie wykonywanym przez ojca lub matkę).

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/ artystycznych

Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, Wydział Poradnictwa Zawodowego, od 08.2005 do 09.2006, specjalista

Zrealizowane zadania: współpraca przy realizacji projektów: „Szkoła Marzeń” i „Narodowe Centrum Zasobów Poradnictwa Zawodowego”, organizacja szkoleń i warsztatów dla doradców zawodowych, realizacja zadań statutowych.

Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, od 09.2006 do 06.2016, wykładowca

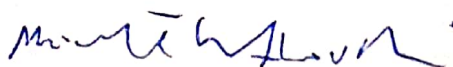
Akademickie Biuro Karier, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, od 09.2006 do 05.2008, referent

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, od 10.2009 do 09.2017 – adiunkt, od 10.2017 do teraz - asystent

Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania, od 10.2007 do 02.2010, od 10.2018 do teraz, wykładowca

Politechnika Warszawska, Wydział Samochodów i Maszyn Roboczych, od 10.2010 do 09.2014, wykładowca na podyplomowych studiach nauczycielskich (4 edycje studiów)

Politechnika Warszawska, Wydział Administracji i Nauk Społecznych, od 02.2015, wykładowca

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.)

4a. Tytuł osiągnięcia naukowego

Michał Kwiatkowski – „Pokolenie Y na współczesnym rynku pracy – psychospołeczne uwarunkowania startu zawodowego”, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2019, ISBN: 978-83-66010-24-6, monografia, recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Barbara Smolińska-Theiss; dr hab., prof. UKSW Barbara Galas.

4b. Omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Stanowiąca główne osiągnięcie naukowe książka pt. „Pokolenie Y na współczesnym rynku pracy – psychospołeczne uwarunkowania startu zawodowego” ma strukturę charakterystyczną dla monografii naukowej, zawiera bowiem wyraźnie wyróżnioną część teoretyczną oraz empiryczną. Chciałbym podkreślić, że problematyka wyboru kierunku studiów oraz funkcjonowania młodych ludzi na rynku pracy stanowi również wątek przewodni moich wcześniejszych dociekań, które przyjęły formę artykułów naukowych lub rozdziałów w pracach zbiorowych, opisanych szerzej w punkcie 5. – „Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych” – niniejszego autoreferatu.

Czerpiąc inspirację z obserwacji świata społecznego oraz licznych książek i artykułów z zakresu pedagogiki i psychologii pracy, zarządzania i filozofii określiłem problematykę badawczą tak, by koncentrowała się ona wokół transferu uczelnia-rynek pracy, jakiego doświadczają studenci definitywnie kończący naukę na wybranym kierunku studiów (to znaczy, studenci IV semestru studiów II stopnia). Problematyka skupiona wokół tak zdefiniowanego transferu (i teoretycznie uzasadniona dynamiczną teorią rozwoju kariery Donalda Supera¹) została osadzona na tle dwóch, w mojej opinii, niezwykle istotnych obszarów: specyfiki polskiego rynku pracy, wynikającej ze zmian pokoleniowych i sytuacji

¹ Super, D.E., Savickas, M.L., Super, C.M. (1996). *A Life-Span, Life-Space Approach to Career Development*. w: D. Brown, & L. Brooks, (red.) *Career choice and development* (wyd. 3), San Francisco: Jossey-Bass, s. 121-178.

Michał Kwiatkowski

gospodarczo-społecznej, oraz dobrostanu psychospołecznego (wywodzącego się z pojęcia dobrostanu psychologicznego Janusza Czapińskiego²), który rozumiany jest jako psychologiczno-społeczna odpowiedź studentów (tj. prawie absolwentów) na warunki panujące na rynku pracy i, szerzej, w społeczeństwie polskim. **Celem naukowym** uczyniłem więc określenie poziomu dobrostanu psychospołecznego studentów kończących studia II stopnia i rozpoczynających kariery zawodowe (tj. reprezentantów pokolenia Y). Przyjąłem, że poziom odczuwanego dobrostanu w tak szczególnym momencie życia (opisanym w teorii Supera jako przejście z fazy eksploracji do fazy tworzenia³) zależny jest od oczekiwań lub nielicznych doświadczeń związanych z udziałem w rynku pracy i dlatego, podatny na wahania wynikające ze specyfiki i pozycji rynkowej zawodów specyficznych dla dwóch grup kierunków – społecznych i technicznych (wraz z lekarskim).

W związku z tym, w części teoretycznej zawarte zostały rozważania, których celem było dokładne i szczegółowe wyjaśnienie proponowanego modelu rozumienia tego wycinka rzeczywistości – dotyczące specyfiki pokolenia Y (którego przedstawiciele obecnie wchodzi na rynek pracy po ukończeniu studiów magisterskich), (szeroko rozumianych) właściwości polskiego rynku pracy i rynku edukacyjnego, teorii wyboru zawodu oraz wymiarów dobrostanu psychospołecznego. W celu uporządkowanego zaprezentowania teoretycznej podbudowy badań własnych, część teoretyczną pracy podzieliłem na 4 części (rozdziały):

1. Pokolenie Y – jego miejsce we współczesnym świecie.
2. Absolwenci uczelni wyższych na polskim rynku pracy – analiza sytuacji.
3. Dynamiczna teoria rozwoju kariery Donalda Supera na tle klasycznych teorii wyboru zawodu.
4. Wewnątrzsobowe i społeczne czynniki warunkujące start zawodowy.

W rozdziale pierwszym zdefiniowałem pojęcie „pokolenie”, jako wspólnotę wynikającą z doświadczeń zbiorowych i indywidualnych grupy ludzi o zbliżonym czasie narodzin i wzajemnie inspirujących się, które kształtują cele i wartości, jakimi się oni kierują w nieustającym procesie formowania rzeczywistości społecznej i fizycznej. Definicja ta uwzględnia interdyscyplinarny wymiar pojęcia, stąd w jej uzasadnieniu znaleźć można liczne odwołania do pedagogiki (zwłaszcza pedagogiki społecznej i Heleny Radlińskiej⁴), socjologii

² Czapiński, J., Panek, T. (2015). *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*. Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego.

³ Super, D. E. (1980). *A life-span, life-space approach to career development*. Journal of Vocational Behavior, No. 13, s. 282–298.

⁴ Radlińska H. (1935), *Stosunek wychowawcy do środowiska społecznego. Szkice z pedagogiki społecznej*, Warszawa: Wydawnictwo „Nasza Księgarnia”.

Michał Hłuch

(m.in. procesu socjalizacji według Piotra Sztompki⁵), filozofii (np. obiektywizm i subiektywizm świata według Jurgena Habermasa⁶), biologii (teoria ewolucji Karola Darwina⁷) oraz szeroko rozumianych nauk społecznych (m.in. transmisja międzypokoleniowa w ujęciu Ericha Fromma⁸). Bazując na tak wielowątkowej podstawie podjąłem próbę, możliwie pełnej, charakterystyki pokolenia Y. Rozpoczynając od określenia ram czasowych, w jakich na świat przychodzili reprezentanci pokolenia Y, starałem się pokazać w jaki sposób asymilowali do swojego życia zdobycze techniki, które najmocniej wpłynęły na ich wyjątkowość na tle innych pokoleń. Wydaje się bowiem, że to właśnie asymilacja technologii (w odróżnieniu od skokowego zapoznawania się z nią) i idące za nią zmiany zachowania najmocniej odróżniają pokolenie Y od wcześniejszych, co potwierdzają przytoczone w tej części książki opinie ekspertów i wyniki, najczęściej interdyscyplinarnych (z przewagą tych, z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi, psychologii społecznej, czy Human Resources) badań z tego obszaru. Pokolenie Y jest również postrzegane w literaturze przedmiotu, jako mniej ukierunkowane na karierę zawodową, a bardziej na beztroskę, która objawia się m.in. częstymi zmianami miejsca pracy, czy mocnym dążeniem do zachowania równowagi praca-życie (life-work balance). Tak sprecyzowana wizja reprezentantów pokolenia Y została podsumowana słowami Zygmunta Bauman i, zainspirowanym nimi, komentarzem wynikającym z moich prywatnych obserwacji i doświadczeń (sam jestem Igrekim). Rozdział 1 uzupełniają dwa stosunkowo krótkie podrozdziały, których celem było wyostrenie granic pomiędzy pokoleniem Y a pokoleniami sąsiadującymi – X i Z.

Rozdział 2 poświęcony został analizie polskiego rynku pracy (zaprezentowanego również na tle globalnego rynku), rynku edukacyjnego (szkolnictwo wyższe) i procesów społecznych, które, tak jak np. migracje ludności, zmieniają rzeczywistość społeczną, edukacyjną i gospodarczą. Podrozdział 2.1 (Rynek pracy w Polsce w perspektywie globalnej i lokalnej) rozpoczyna się od określenia wpływu, jaki na rodzime rynek pracy i rynek usług edukacyjnych mają właśnie migracje – imigracja i emigracja. Przytoczone w tym fragmencie liczne raporty badawcze i statystyczne tworzą obraz, w którym polski rynek pracy jest zarówno ofiarą drenażu mózgów⁹, jak i zyskującą na atrakcyjności destynacją dla setek tysięcy

⁵ Sztompka P. (2006), *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo „Znak”, Kraków.

⁶ Habermas J. (1999), *Teoria działania komunikacyjnego*, t. 1, PWN, Warszawa.

⁷ Darwin, K. (2001). *O powstawaniu gatunków*. Warszawa: Wydawnictwo De Agostini.

⁸ Fromm, E. (2005), *Antropologia kultury. Zagadnienia i wybór tekstów*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.

⁹ Puzio-Wacławik, B. (2010). *Społeczno-ekonomiczne skutki migracji Polaków po akcesji Polski do Unii Europejskiej*. Kraków: Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe, nr 8.

Michał Wójcik

przybyszy spoza Unii Europejskiej¹⁰. Kolejnym obszarem poddanym wnikliwej obserwacji jest szkolnictwo wyższe (podrozdział 2.1.2 - Uczelnie wyższe i ich rola w kształtowaniu nowych pokoleń pracowników) a dokładniej jego kondycja, relacje z rynkiem pracy i wpływ na kariery zawodowe absolwentów. Podstawą rozważań z tego zakresu uczyniłem dopasowanie pomiędzy kompetencjami (a raczej kwalifikacjami) wyniesionymi z uczelni a realnym zapotrzebowaniem rynku pracy na pracowników o określonych kompetencjach. Uwzględniłem również dane statystyczne zebrane z dostępnych raportów badawczych, zwłaszcza te, które kondycję polskich uczelni wyższych pokazują na tle niekorzystnych przemian demograficznych¹¹. Nie bez znaczenia jest również wątek dotyczący przyszłości szkolnictwa wyższego, wyrażony pytaniem – w jakie kwalifikacje wyposażać studentów, by poradzili sobie (tj. mogli pracować, najlepiej w wyuczonym zawodzie) w dynamicznie ewoluującym globalnym świecie?¹²

Wątek, który bezpośrednio wpisuje się w problematykę transferu uczelnia-rynek pracy, czyli akademickie, państwowe i unijne formy wsparcia adresowane do absolwentów uczelni wyższych (podrozdział 2.1.3 - Poradnictwo zawodowe, kształcenie ustawiczne i projekty unijne jako czynniki wspomagające przejście z uczelni na rynek pracy), został opisany w dalszej części rozdziału 2. Scharakteryzowałem tu wszelkie możliwości uzyskania wsparcia, rozpoczynając od oferty Akademickich Biur Karier (poradnictwo edukacyjno-zawodowe), poprzez rynek usług edukacyjnych (realizujący – również nieodpłatnie – ideę LifeLong Learning), możliwości uzyskania pomocy w założeniu własnej działalności gospodarczej i pieniędzy na jej uruchomienie, na państwowej ofercie wsparcia (szkolenia, staże) kończąc.

Rozważania dotyczące rynku pracy kontynuowane są w kolejnej części rozdziału (podrozdział 2.1.4 – Rynek pracy w Polsce z perspektywy reprezentantów pokolenia Y), tym razem są jednak sprofilowane tak, by pokazać szanse i zagrożenia z perspektywy młodego, rozpoczynającego karierę zawodową, człowieka (tj. jego startu zawodowego). Przybliżyłem tu podstawowe statystyki dotyczące rynku pracy, takie jak poziom bezrobocia, średnie zarobki, zawody przyszłości i te, które wygasają lub przeobrażają się we własne mutacje, które na tle

¹⁰ Oświadczenia – rok 2017, <https://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/cudzoziemcy-pracujacy-w-polsce-statystyki/>

¹¹ Uwarunkowania przyszłego rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce: globalizacja, demografia i zmiany społeczno-gospodarcze w Polsce. Organizacyjna i merytoryczna koordynacja procesu opracowania projektów sektorowej strategii rozwoju szkolnictwa wyższego do roku 2020, ze szczególnym uwzględnieniem okresu do 2015 roku, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Ernst&Young Business Advisory, https://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/48d88a26c432b1692b8365e2c1e3e482.pdf (dostęp: 12.08.2018).

¹² O czym szerzej w artykule: Kwiatkowski, M. (2015). *Między akademickością a przygotowaniem do aktywnego udziału w rynku pracy – rola uczelni wyższych w kształceniu kadr dla gospodarki*, [w:] M.J. Szymański, B. Przybylski (red.), *W kręgu współczesnych problemów edukacyjnych*. Warszawa: Wydawnictwo APS.

właściwości lokalnego rynku pracy tworzą obraz potencjalnych możliwości zawodowych, dostępnych dla świeżych absolwentów warszawskich uczelni wyższych. Rozdział 2 kończą przewidywania dotyczące przyszłości, globalnie postrzeganych, rynku pracy i życia społecznego (podrozdział 2.2 – Przyszłość zawodowa Milenialsów w dynamicznie ewoluującym świecie – prognozy), których dokonałem przez pryzmat idei prekariatu Guya Standinga¹³, rosnącego rozwarstwienia w dostępie do zasobów¹⁴ oraz prognoz dotyczących rozwoju technologii (zwłaszcza AI – sztucznej inteligencji) i ewolucji świata społecznego w perspektywie najbliższych 20-30 lat¹⁵.

Rozdział 3 – Dynamiczna teoria rozwoju kariery Donalda Supera na tle klasycznych teorii wyboru zawodu – zawiera przegląd pedagogicznych teorii pracy oraz rozwoju zawodowego i, w ten sposób, stanowi bazę teoretyczną, służącą do opisu rzeczywistości w dwóch, uzupełniających się aspektach – pracy (rozumianej również jako wychowanie do życia w społeczeństwie) i edukacji. Wychodząc od klasyfikacji teorii opracowanej przez Samuela T. Gladdinga¹⁶, szczegółowej analizie poddałem teorie: cechy i czynnika (Frank Parsons¹⁷ i John L. Holland¹⁸), psychodynamiczne (Anne Roe¹⁹) oraz rozwojowe (Donald Super²⁰). Rozumiejąc karierę jako praktycznie całozyciowy proces, naturalne wydało mi się, że spośród teorii wyboru zawodu najtrafniej rzeczywistość opisuje dynamiczna teoria rozwoju kariery Donalda Supera, a przejście od fazy eksploracji do fazy tworzenia idealnie zbiega się w czasie z terminem ukończenia studiów magisterskich i rozpoczęciem w pełni dorosłego, samodzielnego życia (24-25 lat).

Zawarta w rozdziale 4 charakterystyka dobrostanu psychospołecznego została podzielona, w zgodzie z propozycją Czapińskiego, na sześć wymiarów: samoakceptacja, cel życiowy, rozwój osobisty, panowanie nad otoczeniem, autonomia i pozytywne relacje z

¹³ Standing, G. (2011). *The precariat. The new dangerous class*. London: Bloomsbury Academic.

¹⁴ *Growing unequal? Income distribution and poverty in OECD countries*.

<https://www.oecd.org/els/soc/41527936.pdf> (dostęp: 30.08.2018).

¹⁵ Herold, B. (2017). *Facing an Uncertain Future: Automation and artificial intelligence are disrupting the labor market. What do K-12 educators and policymakers need to know?* Education Week, Vol. 37, No. 7.

¹⁶ Gladding, S.T. (1994). *Poradnictwo zawodowe – zajęcia wszechstronne*. Warszawa: Wydawnictwo Urzędu Pracy.

¹⁷ Jones, L.K. (1994). *Frank Parsons' contribution to career counseling*. Journal of Career Development (Springer Science & Business Media B.V.), Vol. 20 Issue 4.

¹⁸ Holland, J. L. (1992). *Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities and Work Environments (2nd ed.)*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc; Holland, J. L., Gottfredson, G. D. (1992). *An evaluation of the hexagonal model (or the perils of stalking the perfect hexagon)*. Journal of Vocational Behavior, No. 40.

¹⁹ Paszkowska-Rogacz, A. (2003). *Psychologiczne podstawy wyboru zawodu. Przegląd koncepcji teoretycznych*. Warszawa: Krajowy Ośrodek Wsparcia Edukacji Zawodowej i Ustawicznej.

²⁰ Super, D. E. (1980). *A life-span, life-space approach to career development*. Journal of Vocational Behavior, No. 13.

Mian T. K. K.

(wewnętrznego) umiejscowienia źródła kontroli³⁰ a utrzymywanie pozytywnych relacji z otoczeniem przedstawiłem w kategoriach satysfakcji z życia³¹ i odpowiednich postaw życiowych³².

W rozdziale metodologicznym (5), rozpoczynającym empiryczną część monografii, zaprezentowałem pełny model badania, osadzony w paradygmacie ilościowym. Przedmiotem badań uczyniłem dobrostan psychospołeczny, rozpatrywany jako suma sześciu jego wymiarów składowych: samoakceptacji, celu życiowego, rozwoju osobistego, panowania nad otoczeniem, autonomii oraz pozytywnych relacji z otoczeniem. Takie określenie przedmiotu badań pozwoliło na wyodrębnienie 3 celów badania. I tak, celem teoretycznym badania jest określenie różnic w poziomie dobrostanu psychospołecznego studentów kierunków technicznych i medycznych oraz społecznych. Celem praktycznym jest natomiast opracowanie (na podstawie wyników badania) skutecznych form wspierania studentów podczas transferu uczelnia wyższarynek pracy, a celem uzupełniającym (eksploracyjnym) – poznanie (określenie) rodzinnych i społecznych uwarunkowań dobrostanu psychospołecznego. Rozwinięciem przyjętej perspektywy badawczej są problemy badawcze i, dopasowane do części z nich, hipotezy (część pytań ma naturę diagnostyczną). Biorąc pod uwagę ściśle zdefiniowane przedmiot i cele badania, podstawowym problemem badawczym badań własnych uczyniłem określenie znaczenia wybranego kierunku studiów i, wynikających z tego wyboru, uwarunkowań zewnętrznych (ekonomiczno-społecznych i zawodowych) dla poczucia dobrostanu psychospołecznego w momencie poprzedzającym ukończenie studiów i rozpoczęcie samodzielnego życia.

W celu uszczegółowienia podstawowego problemu badawczego, sformułowałem następujące szczegółowe problemy badawcze, uzupełnione o hipotezy:

1. Jakim poziomem dobrostanu psychospołecznego charakteryzują się studenci-reprezentanci pokolenia Y z warszawskich uczelni wyższych, na kilka miesięcy przed ukończeniem studiów magisterskich i rozpoczęciem w pełni dorosłej kariery zawodowej?
2. Czy studenci kierunków inżynierskich i medycznych różnią się poziomem dobrostanu psychospołecznego od studentów kierunków społecznych?

³⁰ Matczak, A., Jaworowska, A., Fecenec, D., Stańczak, J., Bitner, J. (2009). *Człowiek w Pracy. Podręcznik*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.

³¹ Shin, D.C., Johnson, D.M. (1978). *Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life*. Social Indicators Research, No. 5.

³² Klamut, R. (2010). *Kwestionariusz Postaw Życiowych KPŻ. Podręcznik do polskiej adaptacji kwestionariusza Life Attitude Profile – Revised (LAP-R) Gary'ego T. Reker'a*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.

Michał Klamut

Hipoteza 1: Studenci kierunków inżynierskich i medycznych charakteryzują się wyższym poziomem dobrostanu psychospołecznego, niż studenci kierunków społecznych.

3. Czy studenci, dla których studiowany kierunek był pierwszym wyborem, różnią się poziomem dobrostanu psychospołecznego od studentów, którzy na studiowany kierunek trafili przypadkowo, nie z własnego – wynikającego z posiadanych predyspozycji, zdolności i zainteresowań – wyboru?

Hipoteza 2: Studenci, którzy studiują na wybranym przez siebie (np. na podstawie posiadanych zainteresowań lub zdolności) kierunku charakteryzują się wyższym poziomem dobrostanu psychospołecznego, niż studenci studiujący na kierunkach przypadkowych, nie dających im możliwości podjęcia pracy w „wymarzonym” zawodzie lub takim, który wykorzystywałby posiadane przez nich predyspozycje, zainteresowania, czy zdolności.

4. Czy trafność wyboru kierunku studiów – z perspektywy 5 lat studiowania – decyduje o wysokim poczuciu dobrostanu psychospołecznego?

Hipoteza 3: Osoby, które z perspektywy czasu źle oceniają wybór kierunku studiów, będą się charakteryzowały niższym poziomem poczucia dobrostanu psychospołecznego, niż osoby oceniające ten wybór pozytywnie.

5. W jakim zakresie uwarunkowania rodzinne i społeczne wpłynęły na wybór kierunku studiów?

Hipoteza 4: Czynniki rodzinne i społeczne, takie jak wykształcenie rodziców, wykonywany przez nich zawód i zamożność rodziny, mają istotne znaczenie dla wyboru kierunku studiów – im wyższe wykształcenie, majątność i pozycja zawodowa rodziców, tym częściej ich dzieci wybierają kierunki inżynierskie lub medyczne.

6. Które wymiary dobrostanu psychospołecznego są najbardziej podatne na obniżanie poziomu w momencie poprzedzającym start zawodowy?

Pytania badawcze 1 i 6 mają charakter diagnostyczny i przez swoją naturę, skoncentrowaną na poznaniu (zdiagnozowaniu) poziomu poczucia dobrostanu psychospołecznego, pozbawione są hipotez.

Zdefiniowanie zmiennych i ich wskaźników (podrozdział 5.3) umożliwiło przyjęcie jako wiodącej metody badawczej sondażu diagnostycznego i, wynikającej z niej techniki ankietowej. W badaniu własnym wykorzystałem następujące narzędzia (zachowując kolejność kwestionariuszy, które w postaci baterii dostawały osoby rozpoczynające swój udział w badaniu):

1. **Kwestionariusz autorski** – w skład którego wchodzi 22 pytania – oraz metryczka służąca określeniu: wieku, płci, miasta i województwa pochodzenia, wykształcenia i

Michał Włodek

zawodów wykonywanych przez oboje rodziców osób badanych – których celem jest określenie (na podstawie samooceny badanych) edukacyjnych, ekonomicznych i zawodowych uwarunkowań dobrostanu psychospołecznego. Odpowiedzi na pytania udzielone zostały w formie zaznaczenia najwłaściwszej spośród podanych w kafeterii (skale Likerta - nominalne i przedziałowe) lub jako wypowiedź pisemna (odpowiedzi na pytania otwarte).

2. **Skala SES Rosenberga** – narzędzie przeznaczone do pomiaru poziomu ogólnej samooceny. W jego skład wchodzi 10 stwierdzeń diagnostycznych – osoby badane wskazują, wykorzystując w tym celu czterostopniową skalę, stopień, w jakim zgadzają się z nimi. W badaniu wykorzystano polską adaptację narzędzia, autorstwa Ireny Dzwonkowskiej, Kingi Lachowicz-Tabaczek i Marioli Łaguny³³.
3. **KNS - Kwestionariusz Nadziei na Sukces** - nadzieja na sukces odnosi się do siły oczekiwania pozytywnych efektów własnych działań. Składają się na nią dwa komponenty: przekonanie o posiadaniu silnej woli, czyli świadomość własnej skuteczności ujawniana w inicjowaniu dążenia do celu i trwaniu w nim, oraz przekonanie o umiejętności znajdowania rozwiązań, czyli świadomość własnej wiedzy i kompetencji intelektualnych, ujawniana w sytuacjach wymagających wymyślenia lub poznania nowych sposobów prowadzących do osiągnięcia celu³⁴.
4. **BHI-12 - Kwestionariusz Nadziei Podstawowej BHI-12** – narzędzie służące do pomiaru nadziei podstawowej (w ramach teorii E. Eriksona), która rozumiana jest jako przeświadczenie jednostki o uporządkowaniu i sensowności świata oraz jego przychylności ludziom. Przeświadczenie to stanowi czynnik warunkujący konstruktywne reagowanie człowieka na zmiany i przełomowe wydarzenia, zwłaszcza na sytuacje ponoszenia nieodwracalnych strat³⁵.
5. **SWLS - Skala Satysfakcji z Życia** - skala zawiera pięć stwierdzeń. Badany ocenia, w jakim stopniu każde z nich odnosi się do jego dotychczasowego życia. Wynikiem pomiaru jest ogólny wskaźnik poczucia zadowolenia z życia³⁶.

³³ Dzwonkowska, I., Lachowicz-Tabaczek, K., Łaguna, M. (2008). *Samoocena i jej pomiar. Polska adaptacja skali SES M. Rosenberga*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.

³⁴ Łaguna, M., Trzebiński, J., Zięba, M. (2005). *Kwestionariusz Nadziei na Sukces. Podręcznik*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.

³⁵ Trzebiński, J., Zięba, M. (2003). *Kwestionariusz Nadziei Podstawowej. Podręcznik*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.

³⁶ Juczyński, Z. (2012). *Narzędzia pomiaru w promocji i psychologii zdrowia*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP, s. 128-136.

Marta Włoch

6. **CISS - Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych** – narzędzie służące do określenia stylu radzenia sobie ze stresem. Wyróżniono w nim 3 style: SSZ - styl skoncentrowany na zadaniu; SSE - styl skoncentrowany na emocjach; SSU - styl skoncentrowany na unikaniu³⁷.
7. **CwP - Skala Człowiek w Pracy** - test przeznaczony do pomiaru poczucia umiejscowienia kontroli odnoszącego się do pracy. Poczucie kontroli rozumiane tu jest jako przewaga motywacji wewnętrznej lub zewnętrznej. Pozycje kwestionariusza tworzą dwie skale główne: Skala Kontrolna i skala Poczucia Umiejscowienia Kontroli. Ta ostatnia składa się dodatkowo z siedmiu podskal: trzech empirycznych - Poczucie Braku Skuteczności, Poczucie Zależność od Losu, Poczucie Zależności od Innych oraz czterech teoretycznych - Kontrola Osobista, Ideologia Kontroli, Sukcesy i Porażki³⁸.
8. **NEO-FFI - Inwentarz Osobowości** - kwestionariusz do diagnozy cech osobowości uwzględnionych w popularnym modelu pięcioczynnikowym, określanym jako model Wielkiej Piątki. W jego skład wchodzi 5 skal mierzących: neurotyczność, ekstrawersję, otwartość na doświadczenie, ugodowość i sumienność³⁹.
9. **GSES - Skala Uogólnionej Własnej Skuteczności** – narzędzie służące do mierzenia siły ogólnego przekonania jednostki o skuteczności radzenia sobie z trudnymi sytuacjami i przeszkodami⁴⁰.
10. **KPŻ - Kwestionariusz Postaw Życiowych** – jest to polska adaptacja LAP-R (Life Attitudes Profile – Revised) Gary’ego T. Requera. Test służy do badania poczucia sensu życia. Twierdzenia, zawarte w teście, dotyczą poczucia sensu życia i tworzą sześć skal prostych, odnoszących się do poszczególnych postaw egzystencjalnych (Cel, Spójność wewnętrzna, Kontrola życia, Akceptacja śmierci, Pustka egzystencjalna i Poszukiwanie celów) oraz dwie skale złożone – Osobowego sensu i Równowagi Postaw Życiowych. Ta ostatnia stanowi łączny wynik kwestionariusza⁴¹.

³⁷ Strelau, J., Jaworowska, A., Wrześniewski, K., Szczepaniak, P. (2009). *Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych. Podręcznik do polskiej normalizacji*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.

³⁸ Matczak, A., Jaworowska, A., Fecenec, D., Stańczak, J., Bitner, J. (2009). *Człowiek w Pracy. Podręcznik*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.

³⁹ Zawadzki, B., Strelau, J., Szczepaniak, P., Śliwińska, M. (2010). *Inwentarz osobowości NEO-FFI Paula T. Costy i Roberta R. McCrae. Adaptacja polska. Podręcznik*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.

⁴⁰ Juczyński, Z. (2012). *Narzędzia pomiaru w promocji i psychologii zdrowia*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP, s. 89-94

⁴¹ Klamut, R. (2010). *Kwestionariusz Postaw Życiowych KPŻ. Podręcznik do polskiej adaptacji kwestionariusza Life Attitude Profile – Revised (LAP-R) Gary’ego T. Requera*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.

Michalina

Poddaną tak skonstruowanemu badaniu populację stanowili studenci dzienni ostatniego semestru studiów II stopnia z (teren badań) warszawskich uczelni publicznych: Akademia Pedagogiki Specjalnej, Politechnika Warszawska i Warszawski Uniwersytet Medyczny, rekrutujący się z losowo dobranych kierunków (pedagogika, psychologia, socjologia, elektronika, mechatronika, mechanika pojazdów i maszyn roboczych, informatyka i systemy informacyjne oraz lekarski) i grup zajęciowych.

Analizy zebranego w toku badania materiału statystycznego (rozdział 6) ujawniły – wielopoziomowo, przez wzgląd na złożoność definicji dobrostanu psychospołecznego – poziom dobrostanu odczuwanego przez poddaną badaniu populację (problemy badawcze 1 i 6). Dalsze analizy statystyczne, których celem była weryfikacja hipotez badawczych, wykazały istnienie licznych uwarunkowań poczucia dobrostanu psychospołecznego, wynikających z poziomu zaangażowania w przyszły zawód (trafność wyboru kierunku/zawodu), czy specyfiki wybranego zawodu (zwłaszcza w zakresie ilości i jakości wymaganych relacji z innymi ludźmi).

Podsumowując badanie, wydaje mi się, że jego cel teoretyczny został w pełni zrealizowany. Zidentyfikowałem obszary, w praktycznie każdym wymiarze dobrostanu psychospołecznego, różnicujące studentów kierunków społecznych oraz technicznych i lekarskiego. Umożliwiło to realizację celu praktycznego, czyli zaproponowanie rozwiązań dla praktyki edukacyjnej (nie tylko na poziomie wyższym) o charakterze prewencyjnym – przeciwdziałających powstawaniu barier we wszechstronnym rozwoju psychospołecznym. Zrealizowałem również cel eksploracyjny, ponieważ zebrane dane umożliwiły mi określenie siły związku między poczuciem dobrostanu psychospołecznego a szeregiem czynników rodzinnych, czy ekonomicznych.

W związku z tym, że większość oczekiwanych przeze mnie zależności znalazła – mocniejsze lub słabsze – potwierdzenie w zebranych materiale statystycznym, można sądzić, że zaproponowany w książce sposób widzenia dobrostanu psychospołecznego może mieć (przynajmniej częściowe) przełożenie na obiektywną rzeczywistość, choć wymaga jeszcze wielokrotnego przetestowania empirycznego w odmiennych warunkach (np. na innej grupie ludzi, w innych miastach) i przy wykorzystaniu odmiennych metod i narzędzi. Istotne było także samo zwrócenie uwagi na problematykę kosztów psychologicznych i społecznych ponoszonych przez młodych ludzi, którzy po ukończeniu (często chaotycznie wybieranych) studiów na wybranym kierunku, rozpoczynają właściwą karierę zawodową i samodzielne, dorosłe życie. Czy w sytuacji, gdy wybór ten oceniają jako nietrafny, ich dobrostan cierpi na stresie z tym związanym? Odpowiedzi na tak stawiane pytania wskazują, że niezwykle istotne

Mian Thaur

jest właściwe, obejmujące każdego ucznia i studenta, poradnictwo zawodowe, ukierunkowane na identyfikację posiadanych przez nich zainteresowań i talentów oraz systematyczne planowanie kolejnych kroków (wyborów edukacyjnych i zawodowych). Nie jest to odkryciem, ale przy postępującej komplikacji świata i rynku pracy, systemowe podjęcie działań z tego zakresu jest konieczne, by utrzymać dynamikę rozwoju gospodarczego i, co ważniejsze, by nie osłabiać i tak niewysokiego poczucia dobrostanu psychospołecznego. Drugą istotną kwestią – której rozwiązanie pozostaje w sferze marzeń – jest uwrażliwienie rodziców na kwestie wychowawcze, rzutujące nie tylko na dobrostan, ale również na wybory edukacyjne i zawodowe dziecka. Pozostałe wnioski praktyczne koncentrują się na działaniach sprofilowanych pod konkretne deficyty wykryte w poszczególnych wymiarach dobrostanu psychospołecznego.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych

Zaprezentowane poniżej artykuły opublikowane w recenzowanych czasopismach punktowanych oraz rozdziały w pracach zbiorowych skupione są wokół szeroko rozumianej problematyki uwarunkowań wyboru ścieżki edukacyjnej i/lub zawodu, takich jak jednostkowe i rodzinne motywy, posiadane predyspozycje, czy specyfika rynku pracy. Z drugiej strony, spojrzenie na zjawiska społeczne przez pryzmat rynku pracy (np. na napływ imigrantów, czy emigrację zarobkową Polaków) jest również reprezentowane w moim dorobku. Niemniej jednak, niezależnie od przyjętego na potrzeby danego artykułu punktu widzenia, wszystkie z nich dotyczą wskazanej problematyki.

Tematyka ta jest przedmiotem moich zainteresowań teoretyczno-empirycznych od czasów gdy po skończeniu studiów psychologicznych w 2005 roku rozpocząłem pracę w Wydziale Poradnictwa Zawodowego Krajowego Ośrodka Wsparcia Edukacji Zawodowej i Ustawicznej i, jednocześnie, zdałem sobie sprawę, że sam dokonałem niewłaściwego wyboru ścieżki edukacyjnej. Ta, patrząc z perspektywy czasu, dosyć zaskakująca (i już raczej nieaktualna) myśl stała się impulsem, który przekierował moje zainteresowania naukowo-badawcze w stronę poradnictwa zawodowego i, stanowiącej jego podbudowę teoretyczną, pedagogiki (pedagogiki pracy). Korzystając ze zdobytego na studiach wykształcenia (jestem psychologiem społecznym o specjalizacjach „poradnictwo zawodowe” i „zarządzanie zmianą”) i doświadczeń wyniesionych z pracy w KOWEZiU a potem również w Wyższej Szkole

Marek Łukowski

Pedagogicznej ZNP (gdzie miałem okazję poznać wielu inspirujących pedagogów pracy), określiłem swoje aktualne zainteresowania badawcze.

Kontynuacją moich naukowych dociekań związanych z powyżej scharakteryzowaną problematyką była praca nad rozprawą doktorską pt. *Uwarunkowania wyboru kierunku studiów przez uczniów liceów ogólnokształcących*, którą obroniłem w 2009 roku na Wydziale Nauk Pedagogicznych Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie (promotorem rozprawy był dr hab., prof. APS Janusz Gęsicki, a recenzje przygotowali: prof. dr hab. Andrzej Bogaj oraz dr hab., prof. APS Franciszek Szlosek). W rozprawie tej skoncentrowałem się na identyfikacji motywów i rodzaju motywacji (wewnętrzna vs. zewnętrzna) stojących za wyborem kierunku studiów przez młodzież kończącą licea ogólnokształcące w miastach o różnej liczbie mieszkańców i o właściwej tylko sobie specyfice (Warszawa, Radom, Piaseczno i Góra Kalwaria).

Rozpoczęcie pracy w Zakładzie Pedagogiki Społecznej (obecnie Katedrze) na Wydziale Nauk Pedagogicznych Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w październiku 2009 roku otworzyło przede mną nowe możliwości interpretacji rzeczywistości i dało inspirację do dalszego pogłębiania badanej problematyki. Pod wpływem osiągnięć badawczych pedagogów społecznych (ujmujących rzeczywistość odmiennie od psychologów społecznych) zainteresował mnie związek łączący psychikę człowieka z właściwościami przestrzeni, w tym zwłaszcza przestrzeni społecznej – stąd pomysły na artykuły konstatające zastany ład w obszarze edukacji na poziomie wyższym, wskazujące na jego sztywność (nienadążanie za światem) i brak pomysłu na to, kim ma być współczesny absolwent.

Kolejnym wydarzeniem, które zmieniło, a raczej rozszerzyło moje spojrzenie na edukacyjny wymiar sukcesu zawodowego, było uruchomienie studiów podyplomowych „Zarządzanie w systemie oświaty” w 2015 roku, gdzie miałem okazję poznać skrajnie praktyczną stronę wykonywania zawodu (dyrektor szkoły) i przekonać się (pojawiając się często na zajęciach prowadzonych przez doświadczonych praktyków jako wolny słuchacz) jak ważne jest odpowiednie kształtowanie kwalifikacji zawodowych na uczelni dla późniejszego sprostania wymogom stanowiska pracy w prawdziwym życiu. Współpraca ze środowiskiem praktyków tworzących kadrę dydaktyczną studiów podyplomowych obejmuje również cykliczne organizowanie konferencji, skierowanych do naszych słuchaczy i absolwentów oraz wszystkich zainteresowanych tematyką zarządzania w oświacie, a także opracowywanie wydawnictw, których celem jest wzbogacanie światopoglądu i umiejętności praktycznych ludzi zaangażowanych w kształcenie kolejnych pokoleń Polaków (w stałej współpracy z Wydawnictwem APS i Wolters Kluwer).

Rezultatem wymienionych powyżej doświadczeń jest mój dorobek naukowo-badawczy (w pełni scharakteryzowany w *Wykazie dorobku habilitacyjnego*, stanowiącym osobny załącznik dokumentacji), z którego wyodrębniłem 10 najistotniejszych artykułów, tworzących możliwie spójne spojrzenie na problematykę startu zawodowego i jego licznych uwarunkowań (oraz, przez wzgląd na ich chronologiczne ułożenie, pokazujących progres w myśleniu o relacji człowieka i pracy).

1. *Uzdolnienia a decyzje o wyborze kierunku studiów* W: Kramek Z., Jaszczyk T., Koziół E. (red.) *Pedagogika pracy – studia z przyszłością*, ITeE-PIB, Radom 2010, s. 49-55.

Tekst artykułu oparty został na analizach materiału statystycznego zebranego jeszcze w trakcie badań stanowiących podstawę rozprawy doktorskiej. Dotyczy uwarunkowań wyboru kierunku studiów wynikających z diagnozy posiadanych uzdolnień (autodiagnozy predyspozycji). Wyniki badania zdają się wskazywać, że uczniowie trafnie rozpoznają posiadane przez siebie uzdolnienia (przede wszystkim na podstawie ocen zdobywanych w trakcie nauki w liceum ogólnokształcącym) i biorą je mocno pod uwagę, wybierając kierunek studiów.

2. *Circumstances of pedagogical study selection in Maria Curie-Skłodowska University*, [W:] R. Bera, A. Dudak, K. Klimkowska (red.) *Pedagogical education in the context of the job market requirements*. Impuls, Kraków 2012, s. 97-115.

W niniejszym artykule zaprezentowałem raport z badania, które miało na celu poznanie studentów I roku, ich opinii o całokształcie funkcjonowania UMCS oraz motywów, którymi kierowali się wybierając kierunek studiów oraz samą Uczelnię. Wnioski płynące z analizy otrzymanego w toku badania materiału statystycznego pozwolą Uczelni, w sposób bardziej celowy, odpowiedzieć na potrzeby i oczekiwania studentów, ale również (co nie mniej istotne) dadzą informacje na temat skuteczności wykorzystywanych działań marketingowych. Badania te mogą stać się także wstępem do badania losów absolwentów, ponieważ dają możliwość poznania motywów, którymi kierowali się przy wyborze kierunku studiów i odniesienia ich do przebiegu późniejszej kariery zawodowej.

Michał Florkowski

3. *Świadomość nieuchronności udziału w rynku pracy a dobrostan psychiczny studentów pedagogiki*. Ruch Pedagogiczny nr 4/2014, s.97-104.

W artykule zaprezentowane zostały wyniki badania studentów II roku studiów uzupełniających (drugiego stopnia) na kierunku pedagogika, których celem było określenie ich dobrostanu psychicznego u progu kariery zawodowej. W badaniu, oprócz rozbudowanej ankiety autorskiej, wykorzystałem szereg testów psychologicznych, których celem było określenie poziomu dobrostanu psychicznego. Otrzymane wyniki zdają się wskazywać, że mimo braku pracy w zawodach pedagogicznych, studenci wierzą, że uda im się osiągnąć sukces zawodowy.

4. *Aspiracje edukacyjne gimnazjalistów a współczesny rynek pracy*. Ruch Pedagogiczny nr 4/2015, s.33-42.

W artykule poruszyłem problematykę aspiracji edukacyjnych młodych Polaków (uczniów gimnazjum) na tle współczesnego, podlegającego ciągłym przeobrażeniom rynku pracy. Wychodząc od rozważań teoretycznych, zaprezentowane zostały wyniki badań i raporty, w których zawarto informacje na temat interakcji zachodzących na linii: oczekiwania uczniów – sytuacja na rynku pracy. Empirycznym potwierdzeniem tak zarysowanych rozważań stały się badania przeprowadzone w piaseczyńskim Gimnazjum nr 1.

5. *Konsekwencje podjęcia studiów – między sukcesem a porażką edukacyjną*, [W:] J. Wiśniewska (red.) *Sytuacje graniczne w biegu ludzkiego życia*, Wydawnictwo APS, Warszawa 2015, s. 222-231.

W niniejszym artykule skupiłem się na przedstawieniu problemów, z jakimi borykają się absolwenci polskich uczelni wyższych i, na tak zarysowanym tle, analizie sytuacji granicznej, jaką stanowi moment wyjścia na otwarty rynek pracy i zdobycie pierwszego poważnego zatrudnienia. Symptomami sytuacji granicznej uczyniono zdrowie psychiczne i, przede wszystkim, pozycję młodych na rynku pracy w Polsce i zagranicą (Wielka Brytania). Pozycja ta jest związana nie tylko z możliwościami podjęcia pracy, ale też z aspektami ekonomiczno-społecznymi, będącymi częścią dorosłego życia.

Mieczysław Ułan

6. *Między akademickością a przygotowaniem do aktywnego udziału w rynku pracy – rola uczelni wyższych w kształceniu kadr dla gospodarki*, [w:] M.J. Szymański, B. Przybylski (red.) *W kręgu współczesnych problemów edukacyjnych*, Wydawnictwo APS, Warszawa 2015, s. 113-121.

Podjęte w tytule pytanie o rolę uczelni wyższych w procesie kształtowania kadr dla gospodarki stanowi myśl przewodnią całego artykułu. Czy powinniśmy wyposażać studentów w kompetencje podstawowe, będące punktem wyjścia do samodzielnego ich rozwoju i doskonalenia pod kątem wykonywanego zawodu, czy przygotowywać ich rzetelnie do podjęcia pracy w zawodzie od razu po ukończeniu studiów? Istniejący rozdźwięk pomiędzy kompetencjami akademickimi a zawodowymi sprawia, że zasadne wydaje się określenie proporcji, w jakich nauczyciele akademicy powinni kształtować je u studentów.

7. *Plany zawodowe studentów II roku studiów uzupełniających z warszawskich uczelni wyższych*, [w:] J. Korczak, B. Przybylski (red.), *Różne oblicza edukacji. Instytucje i ich znaczenie edukacyjne w zmieniającym się świecie*, Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2016, s. 221-231.

Badanie, wokół którego koncentruje się treść artykułu, było pilotażowym testem ankiety własnej, którą następnie wykorzystałem w badaniu stanowiącym podstawę książki *Pokolenie Y na współczesnym rynku pracy – psychospołeczne uwarunkowania startu zawodowego*. Celem badań było uchwycenie podstawowych różnic w pochodzeniu społecznym i planach zawodowych studentów kończących studia magisterskie na kierunkach pedagogika (Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej i Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP) oraz mechatronika i elektronika (Politechnika Warszawska). Wykazane pomiędzy tymi dwoma grupami studentów różnice nie są znaczące, ale zdają się wyjaśniać m.in. przyczyny, częściej podejmowanej przez studentów pedagogiki, decyzji o emigracji zarobkowej.

8. *Konieczność interdyscyplinarnego podejścia do badań z zakresu pedagogiki pracy – próba uzasadnienia*. [W:] F. Szlosek (red.), *Badanie – Dojrzwowanie – Rozwój (na*

Maria Włoch

drodze do doktoratu). *Odrębność metodologiczna a dyscyplinarność danej dziedziny wiedzy*. Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej; Instytut Technologii Eksploatacji – PIB, Warszawa-Radom, 2016, s. 208-214.

Artykuł ten stanowi próbę uzasadnienia konieczności interdyscyplinarnego podejścia do badań z zakresu pedagogiki pracy, czemu służy uzasadniona krytyka podziału nauki, rozumianej jako usystematyzowany proces poznawania rzeczywistości, na dziedziny, dyscypliny i subdyscypliny. Na tak zarysowanym tle prezentuję wątki dotyczące interdyscyplinarności badań nad pracą, zawarte w słowach wybitnych pedagogów i, na ich podstawie, staram się określić, jakie kompetencje badawcze powinny cechować współczesnego badacza zjawisk społecznych, wymykających się opisowi w ramach jednej dziedziny nauki.

9. *The labour market in Poland – preceding the cultural transformations associated with the influx of immigrants*. International Journal of Pedagogy Innovation and New Technologies, Vol. 5, No. 1/2018, s. 69-73.

W niniejszym artykule podjąłem próbę analizy przygotowania polskiego rynku pracy do przyjęcia pracowników z krajów spoza Unii Europejskiej. Obok licznych statystyk, obrazujących obecną kondycję krajowego rynku pracy, skoncentrowałem się na aspektach związanych z wchodzeniem na rynek pracy osób młodych i ich szansach na zdobycie zatrudnienia. Analizie poddałem także gotowość społeczeństwa polskiego do przyjęcia imigrantów.

10. *Pedagogiczno-psychologiczne prawidłowości uczenia się*, [w:] K. Gawroński, M. Kwiatkowski (red.), *Dyrektor szkoły w procesie zarządzania oświatą*, Wydawnictwo APS, Warszawa 2018, s. 104-117.

Mając na uwadze, że niniejszy artykuł ma być częścią większej, przemyślanej całości (monografia wieloautorska *Dyrektor szkoły w procesie zarządzania oświatą*), przedstawiłem w nim perspektywę dyrektora szkoły lub nauczyciela i zawarłem szereg propozycji praktycznych z zakresu dydaktyki dorosłych. Część teoretyczną artykułu stanowią natomiast, wywodzące się z teorii pedagogicznych i psychologicznych,

Maria Kłobucka

rozważania dotyczące natury uczenia się osób dorosłych (w domyśle: dyrektorów i nauczycieli), koncentrujące się wokół mechanizmów poznawczych, czy pamięci.

Michał Włodek